

zahtevki se poravnajo včasih ob smrti gospodarja, včasih že prej; ob poroki ali osamosvojitvi, bolj redko ob izročitvi posestva z izročilno pogodbo.²³ „Odpravščina ima pravno naravo surrogata za delež na posestvu“, pravi Unger.²⁴ To velja seveda tudi za odpravnine, katere mora šteti prevzemnik posestva. Nič ni bolj napačno, kot nazaranje, da je odpravščina kupnina in da se z izvrševanjem prevzemne pravice izvrši kupna pogodba.²⁵ Ljudski pravni zavesti in poslovni volji strank ta konstrukcija ne ustreza in jo je že Némethy upravičeno grajal.²⁶ Odpravščina ne obstoji nujno v denarju in ni v nobenem primeru „čista denarna terjatev“, kot n. pr. denarno posojilo po § 985 odz. ali kupnina po 1055 odz. Posledica je, da se sme zahtevati valorizacija.²⁷ Često je odplata za dedno odrečenje. Z njo se poravnajo zakonite obveze staršev; v tem okviru ne more biti daritev, temveč je odplatna dajatev.

Krog „domačih“ je v dvomu istoveten s potomci v ravni črti. Včasih pa delajo na domu (brez službene pogodbe) tudi sorodniki iz stranske črte, unuki ali osebe iz svaštva z ozirom na nedoločene obljube, da bodo dobili posestvo ali „doto“. Če se te obljube ne izpolnijo, potem je treba seči po reparacijah civilnega prava.

Zavarovalna prevara.

Pravnoprimerjalni prikaz z ozirom na § 340 kz.

Dr. Rudolf Trofenik.

V zakonodaji kakor tudi v kazenskopravni književnosti vlada neenotno naziranje o pravnem značaju zavarovalne prevare (§ 340 jug. kz.). Nekateri kazenski zakoniki in načrti posebnega delikta zav. prevare ne poznajo, ker smatrajo, da je zav. prevara le poseben primer obče prevare (§ 334 kz.) in da je vsled tega posebna določba zav. pre-

²³ Schmidt, Gutsübergabe und Ausgedinge 1920, str. 101.

²⁴ Öst. Erbrecht str. 196.

²⁵ SZ V : 8: kup, sklenjen v teku zapuščinske razprave. Tudi SZ XV : 112 govori o „kupnini“.

²⁶ I. c. str. 262.

²⁷ Pri nas je praksa pretežno nasprotnega naziranja; n. pr. Rv 329/35.

vare odveč.¹ Druga skupina kaz. zakonikov in načrtov spravlja zav. prevaro pod dejanski stan občenevarnih kaznivih dejanj, v tem primeru tvori za vsako zav. prevaro bistvena „namera pridobiti zavarovalnino“ le obtežujočo okolnost pri deliktih požiga, uničenja, povzročitve poplave itd.² Večina kaz. zakonikov in načrtov pa smatra zav. prevaro kot pravno povsem samostojno kaznivo dejanje.³ Vendar tudi ti pravkar omenjeni kaz. zakoniki in načrti ne tvorijo zaključene vsebinske enote; njihova vsebinska kakor tudi sestavna raznolikost je tako velika, da jih moremo zopet deliti v oddelke, pododdelke itd.

Predvsem bomo skušali ugotoviti pravno naravo zav. prevare, določiti njeno razmerje do prevare (§ 334 kz.) in do občenevarnih kaz. dejanj (XVII. pogl. kz.), ugotoviti storilca in predmet kaz. dejanja.

Dejanski stan zav. prevare sestavljajo tako prvine občenevarnih kaz. dejanj kakor tudi prvine prevare. Tako najdemo, da ima zav. prevara mešani dejanski stan: zunanji ali objektivni dejanski stan, ki vsebuje vse bistvene zunanje znake kaz. dejanja kot n. pr. uničenje, požig, potapljanje itd. in notranji ali subjektivni dejanski stan, ki se v danem primeru javlja v prvinah prevare.⁴ Ta notranji dejanski stan obsega zavest in hotenje, varati zavarovalca, in namero, oškodovati ga s protipravno pridobitvijo zavarovalnine. S tem, da je zakonodavec uvrstil zav. prevaro v poglavje kaz. dejanj zoper imovino (XXVII pogl. kz.) in še posebej v pododdelek 4: Prevara in bankrotstvo, je hotel pač samo poudariti naravo subjektivnega dejanskega

¹ Poljski k. z., nemški načrt iz l. 1909 in nemški profesorski protinačrt iz l. 1911; švicarski nač. iz l. 1918 in češkoslovaški n. iz l. 1926. V književnosti zanikajo samostojno pravno naravo zav. prevare: Frank, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, 16. izd. 1925, ad § 265, I. Gerland, Deutsches Reichsstrafr. 1922, s. 510., Lilienthal v Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissensch. XV. s. 327.

² Kaz. zakoniki: belgijski, francoski, luksemburški, portugalski, španski, švedski in načrt: francoski iz l. 1954.

³ Kaz. zakoniki: argentinski, bolgarski, danski, finski, nizozemski, italijanski, jugoslov., nemški, norveški, romunski, turški in venezuelski. Načrti: avstrijska načrta iz l. 1909 in 1912, grški iz l. 1924, hrvaški iz l. 1879, jugoslov. iz l. 1922, nemški načrti iz l. 1913, 1919, 1925, 1927 in 1930 ter srbski iz l. 1910.

⁴ Prim. Dolenc-Maklecov, Sistem celokupnega kaz. prava kraljevine Jugoslavije, 1954, s. 51.

stanu.⁵ Vprav zbog mešanega dejanskega stanu je zakonodavec moral uvrstiti zav. prevaro ali v poglavje občenevarnih dejanj ali pa v poglavje kaz. dejanj zoper imovino. Zato nas sestavna uvrstitev zav. prevare v pododdelek v prevari še nikakor ne upravičuje, da smatramo zav. prevaro kot poseben primer prevare ali pa celo kot poskus prevare.⁶

Zločinstvo po § 340 kz. je dovršeno, čim so ustvarjeni vsi objektivni in subjektivni znaki dejanskega stanu: čim je storilec uničil, poškodoval, prikril zavarovano stvar ali kadar je povzročil, da se potopi ali razbije ladja ali drugo prometno sredstvo, ki je zavarovano ali ki mu je tovor zavarovan — z namero, da dobi od zavarovalca zavarovalnino.⁷ Če je storilec ravnal brez te namere, potem je dejanje event. presojeti po določbah o občenevarnih kaz. dejanjih.⁸ Dejanski stan po § 340 kz. je torej dovršen, kadar nastopi zavarovalni primer: t. j. storilec dobi možnost, da uveljavlja pravico do zavarovalnine. Če storilec nato v resnici uveljavlja svojo zahtevo ali ne (npr.: ker se je skesal ali pa vsled suma odstopil od izvršitve prevare), je za dovršitev dejanskega stanu § 340 kz. neupoštevno. Zav. prevara je pravno samostojno kaz. dejanje; po svoji naravi pa je pripravljalno dejanje, ker ustvarja šele pogoje za izvršitev nato sledeče prevare (§ 334 kz.). Kajti šele, ko je zločinstvo § 340 kz. dovršeno, je možen začetek dejanske prevare.⁹ S tem pa, da zasledujeta oba delikta — §§ 340 in

⁵ Nasprotno pa so danski kaz. zak. iz l. 1930 (§ 181) in nemška načrta iz l. 1915 (§ 259) in l. 1919 (§ 256) uvrstili zav. prevaro v poglavje občenevarnih kaz. dejanj. Nem. načrt iz l. 1925 (§ 311) pa je uvrstil zav. prevaro — in to z nespremenjenim besedilom, v poglavje kaz. dejanj. zoper imovino.

⁶ „Es ist überhaupt verfehlt aus der systematischen Stellung im Gesetzbuch irgendeines Delikts allzu große Schlüsse auf dessen juristische Natur zu ziehen.“ Thiel, Der Versicherungsbetrug. Leipzig 1910 str 51.

V istem smislu odločba nemšk. vrh. sodišča. Vidi „Entscheidungen des Reichsgerichtes in Strafsachen“. Rep. 3221/87.

⁷ Cubinski, Naučni i praktični komentar krivič. zak. Kralj. Jugoslavije. 1930. ad § 340 k. z.

⁸ Liszt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. 25. izd. 1927. (izdaja E. Schmidta) pojmuje namero kot nagib: „Absicht (sc. betrügerische) ist dabei als Beweggrund, nicht als Vorsatz aufzufassen.“

⁹ „Das Zerstören etc. ist höchstens eine Vorbereitungshandlung zum Betrug, und da als solche mit Strafe bedroht, ein selbständiges Delikt, nicht aber ein Spezialfall des Betrugs. Wenn nicht für den in Frage stehenden Tatbestand das unzutreffende Wort „Versicherungsbetrug“ sich eingebürgert hätte, käme niemand auf den Gedanken, hier überhaupt von Betrug zu sprechen.“ — J. Heimberger, v. Zeitschrift für

354 kz. — en in isti cilj in da služi časovno prejšnje dejanje § 340 kz. le kot sredstvo za poznejšo izvedbo prevare, se oba delikta nikakor ne spajata v pravno enoto,¹⁰ marveč imamo še vedno dvojje samostojnih kaz. dejanj, katerih medsebojno razmerje je treba presojsati po načelih realnega steka (§ 62 kz.)¹¹

Zunanji dejanski stan zav. prevare sestavljajo ponajveč prvine občenevarnih kaz. dejanj. Zato moramo ugotoviti odnos zav. prevare do teh kaz. dejanj. Če je storilec v nameri, da bi pridobil zavarovalnino, s svojim dejanjem povzročil nevarnost za življenje kakšne osebe ali tujo imovino v velikem obsegu (§ 188 sl. kz.), potem je z enim dejanjem prekršil več zakonskih predpisov. Vsled tega je treba v danem primeru uporabljati pravila idealnega steka (§ 61 kz.)¹²

die ges. Versicherungswissenschaft, 1926. Bd. 26. s. 276. Dolenc-Maklecov op. cit. str. 259. šteje zav. prevaro med „posebne zločine z obeležjem, podobnim prevari.“ — torej smatra zav. prevaro za pravno samostojno dejanje.

V istem smislu: Liszt, op. cit. s. 675: „Der Versicherungsbetrug ist selbständiges Delikt, daher nicht Betrug.“ — H. Meyer, Lehrbuch des Deutsch. Strafrechts. 4. izd. 1888 ad § 265. Schwartz, Das Strafgesetzbuch, 1914. ad § 265. Thiel, op. cit. s. 65. — Odločbe vrh. nem. sodišča, (cit. izd. zv. 17, s. 67.).

¹⁰ Liszt, op. cit. s. 341 in 675. utemeljuje pravno enotnost obeh dejanj, če sledi zav. prevari še dejanska prevara, s „Handlungsmehrheit und Verbrechenseinheit“. — Nasprotno pa odločba vrh. nem. sodišča, ko pravi „mehrere strafbare Handlungen könnten nicht lediglich deshalb zu einem fortgesetzten Delikt vereinigt werden, weil die eine nur zum Zwecke der anderen begangen wurde“. — Cit. zbirka, zv. 15, s. 23.

¹¹ Realni stek priznavajo: Meyer, op. cit. ad § 265, Heimberger, op. cit., s. 276. Ebermeyer, Reichsstrafgesetzbuch, 3 izd. 1925 ad 265, op. 1. (izdaja Ebermeyer, Lobe und Rosenberg.), Olshausen, Kommentar zum Strafgesetzbuch, 11. izd. 1927. ad § 265. Odločbe vrh. nem. sodišča (cit. zbirka, zv. 17/62, 44/255, 48/187).

Realni stek zanikajo: Frank, op. cit. ad § 265, I. Gerland, op. cit. s. 510. Thiel, op. cit. s. 57. Allfeld, Lehrbuch des Deutsch. Strafrechts, 8. izd. 1922, s. 480. Liszt, op. cit. s. 675. § 504, al. 2. turškega k. z.: „Ist der Zweck erreicht worden, so finden die Bestimmungen des vorhergehenden Paragraphen (o prevari, op. pisca) Anwendung“. (cit. po „Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher). V istem smislu art. 475 al. 2 načrta franc. k. z. iz l. 1954.

¹² Čubinski, op. cit. ad § 340 kz. Živanović, Osnovi krivičnog prava. Pos. deo I. 1923. s. 252 ss. Oppenhof, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich. 1901. 14 izd. ad § 265. Speßhardt, Der Versicherungsbetrug im Reichsstrafgesetzbuch. 1885. s. 45. Thiel, op. cit. 113.

Nasprotno: Bindig, Handbuch des deutsch. Strafrechts. Bd. I. 1885 s. 358., kjer pravi, da v danem primeru ni govora o idealnem steku, nego o alternativnosti kaz. norm.

Kakor smo že zgoraj omenili, vlada med kaz. zakoniki in načrti, ki poznajo poseben delikt zav. prevare, večja ali manjša razlika, ki se predvsem nanaša na vprašanje: kdo more biti storilec in kaj more biti predmet kaz. dejanja. Javljajo se nam vprašanja: ali more biti storilec le zavarovalec ali vsakdo, le da ravna z namero pridobiti zavarovalnino ali celo samo zavarovatelju škodovati.

V § 340 kz. ni navedeno, čigava mora biti stvar. Za presojo storilca po § 340 kz. je odločilna namera: storilec mora ravnati z namero, da bi dobil od zavarovatelja (zavarovalnice) zavarovalnino. Ni bistveno, ali je storilec tudi lastnik zavarovane stvari.¹³ Storilec po § 340 kz. more biti: zavarovalec lastne stvari, zavarovalec tuje stvari (n. pr. najemnik, zakupnik, čuvalec itd.) in oni, ki niti ni lastnik zavarovane stvari niti zavarovalec tuje stvari, ki pa upravičeno pričakuje, da bo mogel za sebe uveljaviti izplačilo zavarovalnine (n. pr. dedič na smrt bolnega zavarovalca!). Po besedilu § 340 kz. ne more biti storilec oni, ki nima sposobnosti „da bi dobil (t. j. zase) od zavarovatelja zavarovalnino“. Vsled tega so od storilstva izključeni oni, ki imajo namero, drugemu pridobiti zavarovalnino ali pa samo zavarovatelju škodovati.

Predmet zločinstva § 340 kz. more biti vsaka zavarovana stvar; posebej pa zakon omenja ladje in druga prometna sredstva, ki so zavarovana ali ki jim je tovor zavarovan. Če primerjamo § 340 kz. s § 265 nem. kz.,¹⁴ s § 255a srbsk. kz.,¹⁵ s § 304 srbskega načrta iz l. 1910 (tkz. proj. I)¹⁶ in s § 355 našega načrta iz l. 1922,¹⁷ vidimo, da obsega naš § 340 kz. brezdvomno več vrst zavarovanj kakor omenjena zakonika in načrta. § 340 kz. daje svojo zaščito stvarnemu, posebej pa še pomorskemu in prometnemu zavarovanju.

¹³ Dolenc, Tolmač h kaz. zakoniku kraljevine Jugoslavije. 1929. s. 515.

Dolenc-Maklecov, op. cit. s. 259.

¹⁴ Cit. in nasled. §§ so predhodniki § 340 kz. § 265 n. k. z.: „Wer in betrügerischer Absicht eine gegen Feuergefahr versicherte Sache in Brand setzt, oder ein Schiff, welches als solches oder in seiner Ladung oder in seinem Frachtlohnversichert ist, sinken ... itd.“

¹⁵ „Ko u nameru prevare kakvu od vatre osiguranu stvar zapali ili koji učini, da se ladja, koja je ili sama ili ...“

¹⁶ Cit. po nem. prevodu (Vorentwurf 1911): „Wer in der Absicht, vom Versicherten die Versicherungssumme zu erlangen, eine gegen Feuergefahr versicherte Sache in Brand setzt oder wer ein Schiff ... itd.“

¹⁷ Ista dikcija kot načrt iz l. 1910 z dodatkom: „...ili kakvu drugo prometno sredstvo.“

Izven dejanskega stanu § 340 kz pa so ostala: zavarovanje jamstva in terjatev, zavarovanje na življenje in zoper nezgode.¹⁸

Ko smo obravnavali pojem storilca in predmet zločinstva § 340 kz., smo ugotovili, da je za današnji razvoj zavarovalstva dejanski stan § 340 kz. preozek. Ne vemo razloga, zakaj je zakonodavec iz zunanjega dejanskega stanu izpustil zgoraj naštetá zavarovanja, iz notranjega dejanskega stanu pa namero tkz. prevare iz škodoželjnosti, dočim je namero tkz. prevare iz koristoljubja strogo omejil na zavarovalca. Kar se tiče notranjega dejanskega stanu, so to idejo že pravilno obravnavali nemški načrti od l. 1925 naprej, ko pravijo: „Wer . . . in der Absicht zerstört, beschädigt oder beiseite schafft, sich oder einem anderen die Versicherungssumme zu verschaffen oder dem Versicherer zu schädigen, wird mit . . .“¹⁹

§ 340 kz. je treba preoblikovati tako, da bo njegovo besedilo obsegalo vse možne zavarovalne pogodbe in določiti storilca tako, da bo v vsakem primeru zadoščeno varnosti zavarovalstva: „Kdor protipravno povzroči z namero, sebi ali drugemu pridobiti zavarovalnino ali zavarovatelju škodovati, zavarovalni slučaj, se kaznuje . . .“

Razvoj deželskih sodišč na Gorenjskem.

Dr. Josip Žontar.

Ko je uspelo Nemcem sredi 10. stoletja obnoviti politično oblast nad gorenjsko kotlino, so prejeli razni cerkveni dostojanstveniki in plemiški rodovi-dinasti obsežne dele kronske zemlje. Škofje iz bavarskega Freisinga so združili v teku 10. in 11. stoletja selško in poljansko dolino, ravnino pri Loki, ozemlje Stražišče, kronsko posest med Lipnico, Savo in Soro ter Dovje, ki je ležalo še v samoti sredi gozdne pokrajine. Istočasno je raslo zemljiško gospostvo škofov iz tirolskega Briksena, ki ni obsegalo le Bohinja v ožjem smislu in blejske ravni, marveč tudi posamezne dele na levem bregu Save od Dobršnika pri Hrušici proti Tržiški

¹⁸ Italij. kaz. zak. iz l. 1930 (čl. 642) vsebuje nezgodno zavarovanje.

¹⁹ Isto ali slično besedilo imajo: avstr. načrt (§ 361) iz l. 1909 in 1912, nizozemski kaz. zak. (čl. 328), norveški kz. zak. (čl. 272) in turški k. z. (čl. 504).